

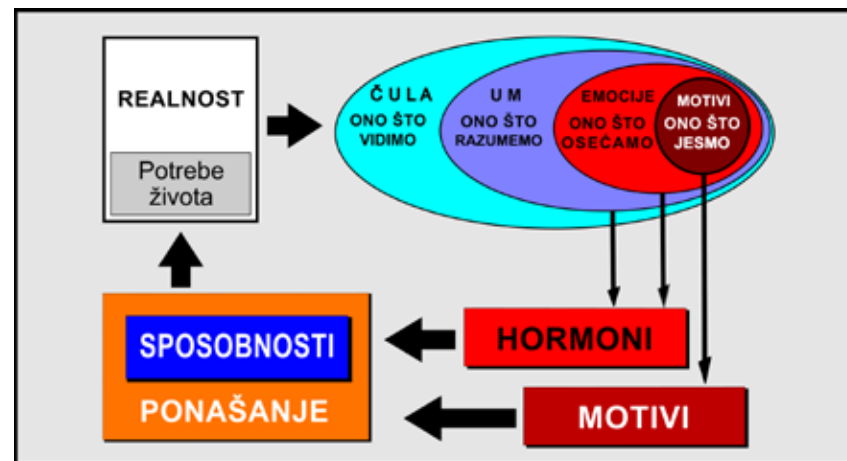
OVO JE INSERT IZ KNJIGE
 “ČOVEK IZMEĐU ZVEZDA, GENA I SLOBODNE
 VOLJE - KO JE ZAISTA BLIZANAC?”
 KOJI OBJAŠNJAVA NA KOJI NAČIN I ZAŠTO
 NEODRATANJE LIČNOSTI
 FORMIRA RAZLIČITE IRACIONALNE MOTIVE
 PONAŠANJA KOD LJUDI
 RAZLIČITOG ANTROPOLOŠKOG POREKLA

WWW.SVETLOST.ORG

POREKLO I SMISAO POSTOJANJA RAZLIKA IZMEĐU LJUDI

Svakog predstavnika ljudskog roda odlikuju čulne, umne i emotivne sposobnosti. Na osnovu čulnih sposobnosti (na osnovu onoga što vidimo, čujemo, dodirujemo, itd) mi dolazimo do informacija o dešavanjima u spoljnjem svetu i u našem organizmu. Zatim, na osnovu tih čulnih informacija, kreiramo u svom umu predstavu o stvarnosti služeći se razumom. Kada shvatimo smisao onoga što se dešava, mi prepoznamo koje su realne potrebe života i koji je naš adekvatan odgovor na te potrebe. Formirana umna predstava o stvarnosti izaziva u nama adekvatna osećanja

(dobro izaziva radost, opasnost izaziva strah, nepravda izaziva gnev, gubitak izaziva tugu), a ta osećanja zatim aktiviraju adekvatnu hormonalnu aktivnost i pokreću one sposobnosti koje će nam biti potrebne radi adekvatnog odgovora na potrebe života.

Dakle, naša čula, um i osećanja imaju za cilj da nas učine svesnim potreba života, da bi na njih zatim odgovorili svrhovitom reakcijom svoje volje i na taj način sebi osigurali opstanak i ispunili smisao života. A da bismo imali moći da ostvarimo svoje akcije i tako odgovorili na potrebe života, mi smo obdareni razvojnim, polnim i adaptivnim sposobnostima. Te sposobnosti se razlikuju od čoveka do čoveka u zavisnosti od njegovog razvojnog doba, pola i adaptacije za određene klimatske uslove i njegovo mesto pod suncem.

I zaista, mi već na prvi pogled možemo da primetimo da se ljudi razlikuju između sebe po svom psihofizičkom razvoju u zavisnosti od svog životnog doba; pa jasno razlikujemo jednog adolescenta i od male bebe i od starca u poznim godinama. Isto tako jasno uočavamo genetske razlike između ljudi koje determinišu njihov pol i rasu. Znam da ovim kršim uvrežene tabue, ali moramo biti slepi pa tvrditi da ne razlikujemo muški pol od ženskog pola i kosookog Kineza od tamnopusnog Etiopljanina.

No, starosne i genetske razlike nisu jedine razlike između ljudi. Postoje takođe velike kulturne razlike između ljudi, pa ono

što jedni smatraju ispravnim, drugi mogu smatrati neispravnim ponašanjem samo zato što su rođeni i odrasli u različitim kulturnim uticajima.

Ali svakako najvažnija i najsudbonosnija razlika između ljudi jeste ona koja ne zavisi ni od genetike niti od socijalnih faktora, već zavisi od našeg htenja da budemo odgovorne i odrasle ljudske ličnosti, ili jednostavno rečeno, postoje razlike u zavisnosti od toga da li imamo ili nemamo htenje da budemo ljudi u najuzvišenijem smislu pojma čoveka.

Pol i rasa kojem pripadamo zavise od našeg genetskog nasleđa, naš vrednosni sistem poželjnog ponašanja zavisi u velikoj meri od kulturnog uticaja u kojem smo odrasli i u kojem živimo, dok odrastanje naše ličnosti zavisi prevashodno od nas samih, od našeg htenja. Odrastanje ličnosti podrazumeva preuzimanje u sopstvene ruke odgovornosti za smisao sposobnosti koje smo dobili nasleđem kao i preuzimanje na sebe odgovornosti za sopstvene reakcije na spoljne (kulturne i druge) uticaje na našu ličnost.

RAZVOJNE RAZLIKE IZMEĐU LJUDI

Razlike između ljudi u stepenu njihovog psihofizičkog razvoja u različitim životnim dobima jesu u direktnoj korelaciji sa različitim vrstama i nivoima odgovornosti koje ljudsko biće od svoje rane mladosti pa sve do kasne starosti može na sebi da ponese.

U periodu čovekovog ranog psihofizičkog razvoja, roditelji i društvo nadomešćuju one odgovornosti koje samo dete na svom stepenu razvoja još nije sposobno da na sebi ponese, pa se razvoj ogleda u njegovom postepenom osamostaljivanju od roditelja i preuzimanju životne odgovornosti na sebe. U najranijoj fazi dete je potpuno zavisno od roditelja jer je nemoćno da se samo stara i za svoje najosnovnije fiziološke potrebe. U toj fazi razvoja, na osnovu brižnosti svoje majke koja odgovara na sve njegove potrebe za ljubavlju i starateljstvom, dete razvija predstavu o ljubavi koja mu pruža sigurnost i koja njegovu majku čini dostojnom poverenja i uzdanja. Zatim, u periodu od oko svoje druge godine, dete osamostaljuje svoju ličnost, tako što razvija volju da bi moglo samo da se stara za svoje najosnovnije potrebe. Za-

tim, još uvek u predškolskom dobu, nastupa faza razvoja polnih sposobnosti kada se muška deca igraju borbenih igara, a ženska sa lutkama. Razvijena imaginacija i igra nadomešćuju susret sa realnim životnim odgovornostima za koje dete još uvek nije spremno. Dete je na tom stepenu razvoja još uvek okrenuto ka sebi samom, jer jedino ako razvije svoju volju da može samo za sebe da se stara, moći će kasnije da bude brižno i prema potrebama drugih ljudi. U školskom dobu polni razvoj biva stišan jer dete intenzivno razvija svoj intelekt da bi bilo sposobno da prepozna realne potrebe života. A zatim, da bi bilo u stanju da odgovori na te potrebe života, ono u pubertetu intenzivno razvija svoje polne

ŽIVOTNO DOBA	Sigmund Freud	Erik H. Erikson	2. Petrova 1,5-7	PRIRODNI RAZVOJ SPOSOBNOSTI
ODOJČE	ORALNA FAZA Do 1,5 godine	POVERENJE	VERA	SPOSOBNOST POVERENJA I UZDANJA
RANO DETINJSTVO	ANALNA FAZA Od 1,5 do 3 godine	AUTONOMIJA Od 2 do 3 godine	DOBROTA	RAZVOJ VOLJE
	FALUSNA FAZA Od 3 do 6 godine	INICIJATIVA Od 3 do 5 godine		RAZVOJ IMAGINACIJE
KASNO DETINJSTVO DO PUBERTETA	LATENTNA FAZA Od 6. god. do puberteta	MARLJIVOST Od 6 do 11 godine	RAZUM	RAZVOJ INTELEKTA
ADOLESCENCIJA	GENITALNA Od puberteta do smrti	IDENTITET Od 12 do 18 godine	UZDRŽANJE	POLNOST
			TRPLJENJE	IDENTITET
			POBOŽNOST	ŽIVOTNO OPREDELJENJE
ODRASLO DOBA		INTIMNOST Od 19 do 25 godine	BRATOLJUBLJE	SPOSOBNOSTI ZA PORODIČNE ODGOVORNOSTI
		REPRODUKTIVNOST Od 25 do 65 godine	LJUBAV	SPOSOBNOSTI ZA DRUŠTVENE ODGOVORNOSTI
STAROST		INTEGRITET Od 65 god. do smrti		

RAZVOJNE FAZE PO RAZLIČITIM AUTORIMA

sposobnosti. Tada pubescent formira svoj identitet i osamostaljuje se od roditelja, da bi pri završetku adolescencije bio sposoban da sam donosi najvažnije životne odluke. Svoju socijalnost on prvo manifestuje prema bliskim osobama, prema prijateljima i kroz bračni odnos, da bi od oko tridesete godine u svom psihofizičkom razvoju postao osposobljen da pruži odgovor na potrebe šire društvene zajednice.

POLNE RAZLIKE IZMEĐU LJUDI

Prva i najveća razlika koju zapažamo između odraslih ljudi jeste razlika između muškog i ženskog pola. Razlike između polova su svrhovite različitim odgovornostima muškarca i žene u društvu, porodici i odgajanju potomstva. Različiti nivoi muških i ženskih hormona još u vreme čovekovog najranijeg razvoja rezultuju otključavanjem gena zaduženih za različite polne sposobnosti. Pored formiranja vidljivih polnih razlika, oni utiču i na formiranje razlika u radu ženskog i muškog mozga. Kod žene su leva i desna hemisfera mozga više međusobno povezane, pa se aktivnost njenog mozga "raspršuje", dok muškarac koristi više ili levu ili desnu hemisferu u zavisnosti od prirode konkretnog zadatka koji u jednom trenutku rešava. Žena može istovremeno i da pazi na dete, i da osluškuje kuhinju, da govori i da pleše, dok muškarac u jednom momentu može da se skoncentriše samo na jednu aktivnost.

Različiti nivoi polnih hormona u prenatalnom razvoju dovode do razvijenosti različitih vrsta inteligencije. Dok žene pokazuju razvijeniji F faktor (sposobnost korišćenja reči) i M faktor (sposobnost mehaničkog pamćenja), dotle muškarci pokazuju razvijeniji R faktor (bolje razvijenu sposobnost shvatanja odnosa, pronalaženja opštih principa, pravilnosti i zakonitosti iz datih podataka) i N faktor (sposobnost lakog i uspešnog operisanja brojevima, prvenstveno pri osnovnim računskim operacijama).

Ženska deca više vole da se igraju porodičnih odnosa sa lutkama koje hrane, paze i maze, dok se muška deca više interesuju za igre tehnike, konstrukcije, moći, uspostavljanja uticaja, borbe i osvajanja.

Dok je žena više obdarena emocionalnom inteligencijom koja otkriva njenu sferu odgovornosti i starateljstva - a to su osobe sa kojima je neposredno bliska, dotle muškarca više odlikuje apstraktna inteligencija – potrebna da bi odgovorio na pitanja od opšteg značaja koja ga navode da bude izvor sigurnosti njegove žene i porodice i izvor pravde u ljudskoj zajednici. Zato, sasvim svrhovito njihovom mestu pod suncem - ženi je važnije pitanje kako se oseća, a muškarcu je važnije pitanje da li je to što on radi vredno, moćno, značajno i pravedno.

Da ne bi muškarac u svojoj odgovornosti bio dekoncentrisan onim odgovornostima koje prevashodno odgovaraju ženskom polu i tako zanemario svoje opšte društveno korisne odgovornosti, njegova emotivnost kao i sposobnost da radi više stvari istovremeno, sputana je u vreme njegovog prenatalnog razvoja pod uticajem muškog hormona testosterona, koji bukvalno uništi priličan broj ćelija mozga koje su zadužene za ženske psihičke sposobnosti. Takođe, na jednu istu stresnu situaciju žena će pre da reaguje emocijom straha i defanzivno (da bi sačuvala decu), dok će ofanzivnost prepustiti muškom polu koji je za agresivnu odbranu porodice i društva osposobljen svojim psihofizičkim posebnostima. Zato muškarce odlikuju jače kosti i razvijenije mišićno tkivo, dok ženu odlikuju veće naslage sala i tako rezerve hranjivih materija i energije koji su joj potrebni za rađanje i dojenje deteta. Sposobnosti muškog i ženskog pola se međusobno komplementarno nadopunjuju.

ADAPTIVNE RAZLIKE IZMEĐU LJUDI

Različiti klimatski uslovi i samim tim različiti uslovi života zahtevaju od čoveka prilagođavanje na različite uslove života, kroz razvoj različitih psihofizičkih sposobnosti, koje prepoznajemo kao razlog postojanja razlika između ljudskih rasa.

Na području veoma vlažne i tople klime (Mediteran, severna Afrika) srećemo ljude koje odlikuje izražena funkcija znojnih žlezda, izražena maljavost i na taj način njihovo intenzivno hlađenje, dok na području veoma hladne klime (Sibir, Arktik) srećemo ljude koje odlikuje veoma slaba dlakavost i izrazito suva koža sa velikim električnim otporom, jer hladnu klimu odlikuje veoma suv vazduh koji bi mogao da dovede do dehidracije organizma koji ima vlažnu kožu. Hladnu klimu odlikuje oskudna vegetacija i samim tim mala količina hrane. Nizak nivo tireoidnih hormona kod pripadnika žute rase usporava metabolizam i obezbeđuje manje trošenje rezervi sala. Salo ne služi samo kao rezerva energije za periode nestašice hrane, već predstavlja dobar toplotni izolator koji čoveka čuva od smrzavanja. Veći odnos sala naspram mišićnog tkiva kod žute rase jeste posledica ne samo nižeg nivoa tireoidnih hormona, već i višeg nivoa ženskih hormona u odnosu na nivo muškog hormona. Viši nivo ženskih hormona rezultuje takođe i većom brižnošću roditelja za decu, što je od posebnog značaja u tako otežanim uslovima egzistencije. Smanjen nivo muških hormona kod pripadnika žute rase rezultuje gubljenjem interesovanja za pitanja od globalnog značaja (za politiku, filozofiju i sl.), pitanja koja u njegovom slučaju mogu ozbiljno da ugroze egzistenciju porodice i njegovu ličnu egzistenciju. Muška inteligencija, sa svojim apstraktnim pitanjima, na nekog Eskima bi stavila odgovornosti koje on ne bi mogao da ispuni i omela bi njegovu neposrednu i praktičnu inteligenciju neophodnu za preživljavanje u nepovoljnim klimatskim uslovima. Žutu rasu odlikuju još neke na oko očigledne posebnosti:

“Već smo rekli da je zdepasto telo sa kratkim ekstremitetima više primereno za očuvanje toplote: upravo to vidimo kod pravih žutih ljudi, Tunguza, Mongola (ujedno: tungida) i sibirskih naroda (sibirida). Šaka i stopala su izuzetno mali. ... Okrugle glave sa najmanje delova koji strče nudili su najmanje površine za hlađenje, za smrzavanje. ... Glava tungida je uglavnom sa glatkim čelom. Nos je nizak i uzak, jagodice su široke i izbočene; ovim lice postaje okruglije, naročito ako ga pokriva deblji sloj masnog tkiva, a nos bolje zaštićen. Oči pravih žutih ljudi su specifičnije nego oči svih drugih ljudi: očna duplja je uska, a oko u njoj i zaštitnim organima dobro je obloženo

mašću; pored toga, gornji kapak pokriva unutrašnji ugao oka i time čini da suze otiču u nos: to je karakteristično “mongolsko oko”. Uska očna duplja štiti oko i od štetnog blještanja - odsjaja sa ledenih i snežnih površina. Dalje specifičnosti tungida su kruta crna kosa, veoma retka brada i slaba maljavost. ... Gusta i možda čak kovrdžava brada zadržava izdahnutu vlagu koja se zamrzne, a to, opet, ugrožava deo lica oko usana.” (Božo Škerlj, Čovek, str. 315-317)

Za razliku od ljudi polarnih područja koje odlikuje nizak nivo tireoidnih hormona, ljude koji žive u gorštackoj klimi odlikuje visok nivo tireoidnih hormona. Naime, gorštacku klimu, tipičnu za planinska područja umerenog pojasa (Pirineji, Balkan, Kavkaz) odlikuju temperaturni ekstremi, toplo leto, a hladna zima, topao dan, a hladna noć. Tireoidni hormoni ubrzavaju metabolizam kada je hladno i tako podižu temperaturu tela.

Topla klima sa obiljem vegetacije i životinja (afrička savana i prašuma) omogućava opstanak čoveku lovcu i zato ona zahteva od njega razvijene lovačke i uopšte muške sposobnosti (borben duh, hitrinu, sposobnost brzog trčanja, veću mišićnu masu). Zato, da bi mogli uspešno da ulove divlju životinju ili da u opasnosti od nje pobegnu, različitim anatomskim atributima crnci su osposobljeni da bez zdravstvenih posledica podnose svakodnevni stres napornog i brzog trčanja. U tome im pomažu specifične karakteristike njihovog mišićnog tkiva (posebni enzimi koje samo oni imaju), duža petna kost, izražena dužina nogu, veći nagib karlice, posebne grane sve četiri arterije koje izlaze iz aortnog luka za glavu i gornje ekstremitete, itd. Život u uslovima tople afričke klime takođe zahteva adaptaciju kroz povećan broj znojnih žlezda, radi lakšeg hlađenja. Ta potreba zahteva i njihovu veću površinu tela koja se postiže njihovom izduženošću tela, krakatošću udova i izraženom telesnom visinom (Nilo-Saharci), dok se zaštita unutrašnjeg tkiva od prodora štetnog ultraljubičastog zračenja postiže izraženim tamnim pigmentom. Na psihičkom planu, potrebe lovca za boljom orijentacijom u prostoru i spretnost u kretanju zahtevaju izraženiju funkciju desne moždane hemisfere, nego leve, pa samim tim inteligencija crnaca ima težište na drugim sposobnostima u odnosu na druge ljudske populacije. Oni crnci koji žive u predelima pustinjskog suvog vazduha (Bušmani

VOĐA SPOSOBNOST PLANIRANJA I MOĆ UTICAJA Viši nivoi testosterona	ATLANTSKI MEDITE- RANCI	
STOČAR GORŠTAČ, IZRAŽENA AUTONOMOŠĆ I DOMANOST Viši nivoi testosterona	DINARCI	
LOVAC DOMINANTNA DEŠNA MOZDANA HEMISFERA	KROMA- NJONCI, AFRIČKI CRNCI	
ZANATLIJA, TRGOVAC VISOK NIVO OBA POLNA HORMONA PROLONGIRAN PUBERTET	SEMITI	
RATAR, RIBOLOVAC IZRAŽENI ATRIBUTI, MAGNACIJE SKLONOSTI KA UMETNOSTI	ZAPADNI, ISTOČNI MEDITERANCI	
RATAR, SKUPLJAČ PLODOVA VIŠAK ŽENSKIH HORMONA	BALTIDI ŽUTA RASA	
MANJAK OBA POLNA HORMONA	ALPIDI	
RATAR, INTELEKTUALAC VISOK NIVO PROLONGIRANO SKLOŠNO DOBA	NORDIDI	

RAZLIČITE ANTROPOLOŠKE TIPOVE ODLIKUJU RAZLIČITE ADAPTIVNE SPOSOBNOSTI KOJE IM OMOGUĆAVAJU USPEŠAN OPSTANAK POD RAZLIČITIM KLIMATSKIM USLOVIMA ŽIVLJENJA

i Hotentoti) zahtevaju smanjen nivo znojnih žlezda (da bi izbegli dehidraciju), pa ih adaptiranim za takvu klimu čini tek njihova izmešanost sa elementima žute rase. Takođe, i kod pripadnika žute rase imamo razne podrasne varijacije, pa i kod njih (Eskimi, Turci) srećemo ljude koji imaju dar za lov i izraženu sposobnost za orijentaciju u prostoru kao što je imaju i mnogi afrički crnci. Unutar takozvane bele rase srećemo različite tipove, pa pored gorštačkog (dinarskog) tipa, koji je prirodno dobar stočar, srećemo i ljude (nordide) koji su vrsni ratari i intelektualci sa izraženom sposobnošću zdravorazumnog razmišljanja. Zatim, srećemo ljude koji zbog svoje izražene praktične inteligencije jesu dobre zanatlije i trgovci i koji zbog prirode svog posla pretežno naseljavaju gradove. Takođe, srećemo i tip vođe (atlantski mediteranac), koga odlikuje izražena sposobnost upravljanja, strategije i uticaja. Sasvim je smisljeno da adaptacija za određene uslove življenja jeste determinisana nasleđem, jer populacija koja se rađa da živi na određenom području nema potrebe da se potom seli sa tog područja na neko drugo područje za koje je bolje adaptirana, ako su njeni roditelji već adaptirani za uslove u kojima oni žive.

SPOLJNI FAKTOR AKTIVIRA I RAZVIJA SPOSOBNOSTI KOJE SU ODGOVOR NA POTREBE ŽIVOTA

U zavisnosti od različitih potreba života sa kojima se čovek susreće, i koje kod njega izazivaju adekvatne umne predstave i osećanja, dolazi do aktiviranja različitih hormona koji aktiviraju sposobnosti adekvatne odgovoru na potrebe života. Psihičko stanje čoveka koje je posledica određenih stresnih okolnosti izaziva adekvatne hormonalne reakcije. Na primer, svest o opasnosti trenutno podiže nivo onih hormona (adrenalina i kortizola) koji čoveka osposobljavaju da se efikasnije suprotstavi izvoru opasnosti (sklonost muškog pola) ili da od njega pobegne zajedno sa svojom decom (sklonost ženskog pola). Iskustvo prvog orgazma izaziva pojačano lučenje vazopresina koji memoriše izvor seksualnog doživljaja za ceo život usmeravajući osobu ka izvoru prvog seksualnog iskustva. Životinjske vrste koje imaju viši nivo vazopresina imaju monogamne veze i vrlo ljubomorno čuvaju svog partnera za sebe. No, snažna i neuobičajena potreba života

može aktivirati i one sklonosti kojima organizam u uobičajenim uslovima nije sklon. Mužjak pacova je prirodno nezainteresovan za svoju mladunčad, ali ukoliko on primeti da je mladunčad bez svoje majke, kod njega se aktivira snažan starateljski instinkt, svojstven ženskom polu i on na sebe preuzima odgovornost starateljstva nad njima umesto njihove majke. Mnoštvo primera u čitavom živom svetu otkriva mehanizam otključavanja ili zaključavanja gena koji aktiviraju ili zaključavaju sposobnosti adekvatne konkretnim potrebama života. Umna predstava o potrebi života i osećanja koja su adekvatna stvarnosti, jesu važan faktor aktiviranja onih psihofizičkih sposobnosti koje su adekvatne realnim potrebama života.

RAZLIKE U ODRASTANJU LIČNOSTI IZMEĐU LJUDI

Kao što smo već naglasili, najvažnije razlike između ljudi jesu razlike na osnovu odraslosti njihove ličnosti. Za razliku od naših sposobnosti, čiji je razvitak prirodan produkt čovekovog nasleđa i sredine koja omogućava njihovoj razvoj, odrastanje same ličnosti nije prirodan proces, već stoji do samog čoveka – njegovog htenja kojim on sam određuje svrhu i smisao svojih sposobnosti a samim tim svrhu i smisao svog života.

Zrela i odrasla ličnost sama upravlja svojim životom na osnovu zdravog razuma, savesti i volje, dok je nesazrela ličnost determinisana svojim nasleđem i spoljnim uticajima na svoje nasleđe. Ona je rob svoje prirode i okruženja.

Odrastanje ličnosti jeste zapravo stavljanje sopstvenih sposobnosti u pravilnu funkciju, nasuprot prepuštanja tih sposobnosti zloupotrebi kojoj smo svi mi po prirodi skloni.

Smisao svega što postoji pod suncem jeste da služi drugome, zapravo, da voli. Zato jedina ispravna funkcija i svih naših sposobnosti jeste da njima izražavamo ljubav prema samima sebi, prema nama bliskim osobama i prema čovečanstvu. Međutim, mi se moramo rvati sa svojom prirodnom sklonošću koja nas navodi da svojim sposobnostima oduzmemo viši smisao i da ih zloupotrebimo radi sopstvene satisfakcije. Zrela ličnost je ona ličnost koja je svoje sposobnosti uzela u “svoje ruke” i podredila ih odgovoru na realne potrebe života, dok je nesazrela ličnost

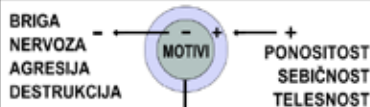
ona ličnost koja je tražeći satisfakciju u svojim sposobnostima pretvorila svoje sposobnosti u destruktivne pokretačke motive koji su u potrazi za svojim zadovoljenjem ovladali njenom voljom i njenom ličnošću. Ne samo što zloupotreba naših sposobnosti radi satisfakcije rezultuje time da su te sposobnosti izgubile svrhu odgovora na potrebe našeg opstanka, već mi tada pokazujemo suludu sklonost da ugrozimo svoju egzistenciju zarad ostvarenja svoje satisfakcije.

Zloupotreba čulnih doživljaja radi satisfakcije čini nas telesnima, spremnima da zarad užitka u hrani, duvanu i seksu ugrozimo realne egzistencijalne potrebe. Zloupotreba umnih predstava o sopstvenoj vrednosti i veličini nas čini ponositima, a povređena ponositost uvredljivima i agresivnima, spremnim da žrtvujemo život radi osвете. Zloupotreba emotivnih doživljaja nas navodi da ugrozimo mentalno zdravlje i postanemo zavisni od opijata (alkohola, droge, ...) ili da zloupotrebujemo druge izvore prijatnih osećanja (prijateljstvo, muzika, ...).

Ma kako da su osećanja sreće i čulnih doživljaja i predstava o sopstvenoj vrednosti prijatni, snažni i dugotrajni oni ne mogu da nas zadovolje, već samo mogu da uguše svest o našem unutrašnjem nezadovoljstvu. Oni su samo osećaji, a ne bit. Vremenom se navikavamo na postojeći podražaj i zato prirodno hrlimo u neumerenost i izopačenost, jer sposobnosti koje imamo nisu tu da bi nas zadovoljile već da bismo njima izražavali ljubav. Sva zla koje ljudi čine pod suncem jesu posledica nesazrelosti ljudske ličnosti koja je tražeći satisfakciju u svojim psihofizičkim sposobnostima formirala destruktivne motive ponašanja.

Unutrašnje nezadovoljstvo jeste duhovnog porekla. Da bi čovek mogao da ima za smisao života traženje sreće (hedonizam), on mora sebe u svojoj biti da onesreći, da bi imao motiva da sreću traži. Onaj ko je zaista istinski srećan, on sreću ne traži, već je izražava (kroz nesebičnu ljubav).

SREĆA UNUTRAŠNJE ZADOVOLJENJE		NESREĆA UNUTRAŠNJE NEZADOVOLJENJE	
IMA SREĆU	IMA NESREĆU	NEMA SREĆU	
DAJE SREĆU	DAJE NESREĆU	TRAŽI SREĆU	
KROZ NESEBIČNU LJUBAV	KROZ POTREBU ZA PSIHIČKIM PRAZNJENJEM	KROZ SEBIČNE MOTIVE	
			
PONAŠANJE JE ODGOVOR NA POTREBE ŽIVOTA	PONAŠANJE JE ODGOVOR NA POTREBE VELIKOG EGA		

Pokušaj da se zadovoljimo zloupotrebom razvojnih, polnih i adaptivnih sposobnosti formira veliki Ego, koji guši slobodu naše ličnosti, jer onda moramo stalno da pitamo svoj veliki Ego za mišljenje i dozvolu, da li da uradimo ovo ili ono (da li nam se sviđa ovo ili ono), pa ako nam se ne sviđa,

onda to ili ne možemo da uradimo ili radimo licemerno, jer Ego želi jedno, a razumna svest o potrebi života zahteva drugo.

Zato što zahteva udeo našeg htenja, biti čovek u najvišem smislu reči nije prirodan proces, već jeste uslovljen upotrebom razuma, savesti i volje kojim se odupiremo zloupotrebi naših sposobnosti. Kada razum raskrinka naše motive ponašanja kao iracionalne (po prethodno navedenom besmislu) tada stupa na scenu naša savest koja od nas traži da se svojim htenjem odupremo novonastalim destruktivnim motivima. Ako ne poslušamo glas savesti i razuma i ne proglasimo pomenute motive svojim neprijateljem, tada dolazimo u neprijateljstvo sa sopstvenim razumom i savešću i odričemo se svoje slobode ličnosti jer nas ona osvedočava o životnu neodgovornost i tako unosi nemir u naš život. Sukob između, sa jedne strane velikog Ega, i sa druge strane naše ličnosti (razuma, savesti i volje), razvija odbrambene mehanizme ličnosti, kojima pokušavamo da opravdamo svoje bezumne postupke kao razumne i da ugušimo svoju nečistu savest. Otuda, neodrastanje ličnosti rezultuje ne samo velikim Egom, već i odbrambenim mehanizmima ličnosti kojima zavaravamo svoj razum i učitkujemo svoju savest

Sada ćemo objasniti koje razlike između ljudi nastaju zbog zloupotrebe njihovih različitih razvojnih, polnih i adaptivnih sposobnosti.

ISKUŠENJE PRETVARANJA RAZVOJNIH, POLNIH I ADAPTIVNIH SPOSOBNOSTI U DESTRUKTIVNE MOTIVE PONAŠANJA

ZLOUPOTREBA RAZVOJNIH SPOSOBNOSTI

Sposobnosti koje nam se prirodno razvijaju od najranijeg detinjstva prirodno nam i predstavljaju iskušenje da na njima “parazitiramo” tražeći u njima svoju unutrašnju satisfakciju. Takvo “parazitiranje” se u psihologiji naziva vezivanjem, učvršćivanjem ili “fiksacijom”. Ono dovodi do zaostajanja u razvoju naše ličnosti.

“Duševni razvoj deteta odvija se postupno kroz pojedina razdoblja. U svakom novom, uznapredovanom i uslovno rečeno zrelijem razdoblju zaostaju i učvršćuju se (fiksiraju), u manjem ili većem obimu zaostaci, uporišne tačke, prethodnog razdoblja. Koliko će se razvoj zadržavati i učvrstiti na jednoj ravni zavisi od bioloških obeležja ali i iskustva deteta u odnosima sa okolinom. Pod pritiskom loših iskustava i jakih osujećenja, dete doživi snažan strah i strepnju i “okleva” da se izlaže novim, bolnim i osujećujućim iskustvima. Ono se oseća mnogo sigurnije u već zauzetom položaju, “busiji”. Kao da mu se “ne ide dalje”, “ne raste” i “ne razvija”, jer bi ova nova iskustva u odnosima mogla biti neizdrživo bolna. Tu počinju prava vezivanja i učvršćenja nagonске energije u pojedinim fazama razvoja.” (Nevenka Tadić, Psihijatrija detinjstva i mladosti, str. 69)

Učvršćivanje (fiksacija) je utoliko jače ukoliko je dete više osujećivano u svojim težnjama i potrebama, ali i u slučaju njegovog preteranog zadovoljavanja:

“Preterana zadovoljavanja i preterana osujećenja olakšavaju učvršćivanje jer dete, zahvaljujući preteranoj popustljivosti, nije osposobljeno da izdrži čak ni blaga osujećenja.” (Isto, str. 70)

Za razliku od fiksacije, koja je “prirodan” proces, proces odrastanja ličnosti jeste voljan proces i zahteva odlučujuću ulogu razuma, savesti i volje. Kako dete nema odmah razvijenu moć volje, razuma i odlučivanja, roditelji su odgovorni da kroz vaspitavanje deteta nadomeste detinju nemoć shodno potrebama faza njegovog razvoja, ali ne i da na sebe preuzmu one odgovornosti koje dete treba da ponese na sebi shodno njegovoj fazi razvoja.

ŽIVOTNO DOBA	2. Petrova 1,5-7	PRIRODNI RAZVOJ SPOSOBNOSTI	RAZVOJ LIČNOSTI	NESAZRELOST LIČNOSTI
ODOJČE DO 1,5 - 2 GOD	VERA	SPOSOBNOST POVERENJA I UZDANJA	POVERENJE I UZDANJE U RODITELJA	EGOCENTRIČNA ZAVISNOST OD DRUGIH ILI NEPOVERLJIVOST
RANO DETINJSTVO OD 1,5 - 2 GOD. DO 6 - 7 GOD.	DOBROTA	RAZVOJ VOLJE RAZVOJ IMAGINACIJE	AUTONOMIJA VOLJE I VOLJNO VLADANJE SVOJIM POSTUPCIMA	NEZAVISNOST KOJA JE SAMA SEBI CILJ - GORDOST ODSUSTVO MOĆI SAMOKONTROLE
KASNO DETINJSTVO DO PUBERTETA	RAZUM	RAZVOJ INTELEKTA	RAZUMEVANJE STVARNIH POTREBA ŽIVOTA	NERAZUMEVANJE POTREBA ŽIVOTA "FILOZOFIRANJE" ILI POVRŠNOST
ADOLESCENCIJA	UZDRŽANJE	POLNOST	POLNE SPOSOBNOSTI U FUNKCIJI ODGOVORA NA POTREBE ŽIVOTA	SEKSUALNA OPTEREĆENOST
	TRPLJENJE	IDENTITET	SPOSOBNOST DA SE DRUGI LJUDI NE SHVATE KAO ATAČ NA SOPSTVENI IDENTITET	LIVREDLJIVOST, BUNTOVNOST, "TEORIJA ZAVERE"
	POBOŽNOST	ŽIVOTNO OPREDELJENJE	IZBOR UZVIŠENOG SMISLA ŽIVOTA	NEMOĆ ODLUČIVANJA ILI RADIKALIZAM ODLUKA
ODRASLO DOBA	BRATOLJUBLJE	SPOSOBNOSTI ZA PORODIČNE ODGOVORNOSTI	ŽIVLJENJE ZA BLISKE OSOBE I ZA BRAČNOG SAPUTNIKA	ZLOUPOTREBA BLISKOSTI ILI NEZAINTERESOVANOST ZA BRAK I PORODICU
	LJUBAV	SPOSOBNOSTI ZA DRUŠTVENE ODGOVORNOSTI	ŽIVLJENJE ZA ČOVEČANSTVO	NEZAINTERESOVANOST ZA DOBRO ČOVEČANSTVA
STAROST				
TRAŽENJE SATISFAKCIJE U RAZVOJNIM (ILI BILO KOJIM DRUGIM) SPOSOBNOSTIMA PRETVARA TE SPOSOBNOSTI U IRACIONALNE MOTIVE PONAŠANJA KOJI UGROŽAVAJU ČOVEKOVU EGZISTENCIJU				

U različitim fazama psihofizičkog razvoja osoba ima iskušnje da se fiksira za različite razvojne sposobnosti koje dovode do specifičnih izopačenja koja mogu ostati celog života.

FAZA TOTALNE ZAVISNOSTI I RAZVOJA POVERENJA

U najranijem razvoju dete je potpuno zavisno od majke. Zdrav razvoj njegove ličnosti u ovoj fazi zavisi isključivo od njegovih roditelja i rezultuje njegovom spremnošću da se sa potpunim poverenjem i sigurnošću na njih osloni. Ispravnim vaspitanjem bez preteranog osujećenja (koje izaziva nesigurnost i nepoverenje) i bez preteranog zadovoljavanja njegovih egocentričnih potreba

(koje formira razmaženost njegove ličnosti), dete se može u velikoj meri sačuvati od fiksacije na ovom stepenu razvoja. No, zaustavljanje na toj fazi razvoja, kada je normalno da dete bude u centru pažnje roditelja, može da formira egocentričnu potrebu osobe da se celog životnog veka oseća da je u centru pažnje drugih ljudi i da formira uverenje da sve postoji da bi služilo njenim potrebama. Realna detinja potreba za uzdanjem u pomoć roditelja tada se transformiše u prebacivanje sopstvene odgovornosti za zadovoljenjem svojih potreba na druge ljude, dok se realna potreba za voljenošću i pažnjom roditelja transformiše u neugasivu želju za osećanjem voljenosti. Preterana očekivanja od onoga što drugi pojedinci i zajednica treba da urade za tu osobu, dovodi do gubitka interesovanja da se razumeju potrebe drugih ljudi i volje da se na njih odgovori. Osujećenje potrebe za sigurnošću u toj fazi razvoja može da ostavi traga u strahu i nepoverenju u kasnijem odnosu te osobe prema drugim ljudima.

FAZA SAMOSTALNOSTI I RAZVOJA VOLJE

U periodu od oko njegove druge godine života, kod deteta se formira autonomija ličnosti i ono sada na sebe preuzima odgovornost da samo čini ono što je ranije očekivalo od roditelja. Zaustavljanje malog deteta na fazi autonomije, rezultuje nezavisnošću prema autoritetima koja je sama sebi cilj, a koja se zove gordost. Kako dete još uvek nema razvijen razum da shvati potrebe života, ono je zavisno od autoriteta roditelja koji misli i odlučuje umesto njega samog. No, ova faza razvoja je presudna za razvoj detinje volje, a ne za razvoj njegovog razuma.

Ukoliko pod uticajem pravilnog vaspitanja dete ne razvije moć volje da sluša autoritet roditelja, neće imati snagu volje ni da sluša autoritet sopstvenog razuma kada ga kasnije bude steklo. Ukoliko dete ne razvije brižnost da se stara za sebe i svoje sopstvene potrebe, biće isto tako nemarno prema potrebama drugih u vreme svoje kasnije socijalizacije. U periodu između treće i četvrte godine kod deteta se budi razvoj polnih (negenitalnih) sposobnosti koje formiraju interesovanja različita za različite polove (brižnost kod ženske dece, borbenost kod muške), a koje takođe zahtevaju razvoj volje u obuzdavanju njihove nezrele funkcije.

Psihofizička nesazrelost ove faze razvoja onemogućava dete da na sebe preuzme odgovornosti odraslog čoveka, i zato ono životne odgovornosti odraslog čoveka nadomešćuje imaginacijom i igrom. Na grešku i neuspeh u samoj igri dete reaguje smehom, odajući tako poruku "Ja se samo igram!", dok na grešku i neuspeh u svojim svakodnevnim odgovornostima dete reaguje tugom i jadikovanjem, tražeći na taj način pomoć roditelja. Tek u periodu adolescencije igra i zavisnost od roditelja bivaju nadomešćeni izraženom savesnošću i ličnom odgovornošću. No, zadržavanje u razvoju ličnosti na nivou deteta može rezultovati nespemnošću čoveka da se suoči sa svojom životnom odgovornošću, te da se nje odriče na oba načina - ili buđenjem samosažaljenja kroz stav "Ja sam jadan (nemoćan da budem odgovoran), prema tome nisam kriv za svoj neuspeh već su krivi drugi koji mi nisu pomogli!" ili buđenjem duha neozbiljnosti kroz stav "Ja se samo igram (zezam se), nisam ozbiljan!". Samosažaljenje i neozbiljnost tako često postaju odbrambeni mehanizmi kojima se odrasli ljudi bore protiv glasa svoje savesti koja ih poziva da preuzmu odgovornost života na sebe i da konačno odrastu.

FAZA INTELEKTUALNOG RAZVOJA

Svakako najvažnija faza u razvoju intelekta jeste faza njegovog razvoja u vreme školskog doba kada dete razvija razum da bi moglo da shvati koje su realne potrebe života. U predškolskom dobu dete je razvijalo sposobnost da ZNA - ŠTA treba da uradi slušajući pravila ponašanja, u školskom dobu razvija sposobnost da SHVATI SMISAO - ZAŠTO treba da uradi određen postupak kao odgovor na potrebe života, dok će u vreme puberteta da razvija sposobnost da RAZUME - na koji NAČIN treba da odgovori na potrebe života.

Ukoliko ne razvije zdrav razum, dete neće biti sposobno da kasnije kao odrasla osoba na pravilan način ponese na sebi odgovornost zrele ličnosti, jer neće moći da razlikuje šta jeste smislen, a šta besmislen odgovor na potrebe života. Umesto slušanja glasa razuma, imaće regresivnu potrebu da se osloni na prethodne faze razvoja i da traži oslonac u autoritetima koji misle umesto njega samog ili pravilima ponašanja koja će slepo da primenjuje ne razmišljajući o smislu svojih postupaka ili u oslanjanju na svoja

osećanja i svoje želje. Zadržavanje i fiksacija na ovoj fazi razvoja rezultuje radoznalošću koja je sama sebi cilj ("filozofiranje"), umesto da ima za svrhu razumevanje potreba života da bi se na njih odgovorilo svrhovitom akcijom. Opšta neodraslost ličnosti u bilo kojoj fazi razvoja menja funkciju razuma, tako da razum, umesto da prethodi odgovornom izboru između smislenih i besmislenih postupaka, koristi se naknadno, da opravda pogrešan izbor.

FAZA SEKSUALNOG RAZVOJA

U školskom dobu dete je razvijalo sposobnost saznanja i sposobnost razuma da bi moglo da shvati potrebe života. A da bi kasnije bilo osposobljeno da odgovori na potrebe života, intenzivni psihofizički razvoj tokom puberteta daruje muškom i ženskom polu izražene polne sposobnosti. Kako intenzivni psihofizički razvoj zahteva obimniju ishranu, pubertetliji hrana postaje veoma ukusna. Da bi se od sebe i svog pola okrenuo ka suprotnom polu, intenzivno se razvijaju njegove polne sposobnosti. Izražena čulnost lako može da postane objekat fiksacije i zadržavanja na toj fazi puberteta. Traženje satisfakcije u zadovoljstvu jedne ukusne hrane se lako izopačava u proždrljivost, a traženje satisfakcije u seksualnosti u seksualnu želju. Proždrljiva osoba će pokazati spremnost da žrtvuje zdravlje i život radi užitka u hrani, kao što će seksualno opterećena osoba biti nesposobna za zdravu bračnu zajednicu i često nezainteresovana za potomstvo. Na taj način nesazrelost ličnosti u ovoj fazi puberteta rezultuje ugrožavanjem opstanka i pojedinca i čitave zajednice.

Seksualna sposobnost zreloom reakcijom volje pubescenta treba da ostane samo seksualna sposobnost, a ne da se transformiše u motiv ponašanja, kao što i bliskost prema drugim osobama ne treba da postane sama sebi cilj već samo sposobnost saosećanja i sfera prepoznavanja potreba druge osobe. Ukoliko seksualna sposobnost ne postane oruđe izražavanja ljubavi prema bračnom saputniku, bračni saputnik će postati oruđe zadovoljenja nepoželjene seksualne želje, ako uopšte i bude došlo do formiranja bračne zajednice, jer se ona seksualno nesazrelim osobama čini kao teret i oblik ropstva.

FAZA RAZVOJA IDENTITETA

Da bi se čovek osamostalio od svoje porodice i postao svoj čovek, u periodu njegove adolescencije pojavljuje se sumnja prema autoritetima koja ima za svrhu da ga navede da misli i odlučuje nezavisno od oslanjanja na autoritete roditelja i drugih ljudi. Preuzimajući na sebe samog odgovornost izbora svog životnog puta, adolescent ima slobodu da izborom svojih životnih vrednosti anulira vrednosti kojima je dotle bio vaspitavan, bez obzira na to da li su te vrednosti bile dobre ili loše. No, usled nesazrelosti ličnosti, njegov vrednosni sistem može da se transformiše, tako da njegovi uzori i ideali postaju idoli (pojedinci ili zajednica kojoj pripada) sa kojima se identifikuje. Razlika između uzora i idola je u tome što uzor osvedočava adolescenta o potrebu za razvojem sopstvenih vrlina i sposobnosti, dok idol, svojim psihološkim efektom ugušuje njegovu svest o potrebi za sopstvenim razvitkom.

Dok sa jedne strane pokazuje sklonost da se identifikuje sa vrednostima drugih, adolescent pokazuje sklonost da ostale entitete, sa kojima se nije identifikovao, shvati kao atak na sopstveni identitet. Zato je važno da u ovoj razvojnoj fazi nauči da trpi druge ljude, i da trpeći druge ljude kakvi jesu stekne karakternu sposobnost da trpi nepravdu sa krotošću i poniznošću. Fiksacija na ovoj razvojnoj fazi, pored idolatrije, može formirati sumnjičav i buntovan odnos prema autoritetima, zajedno sa sklonošću ka teoriji zavere i buntovnosti.

Kao što nepobedena čulnost za vreme adolescencije onesposobljava adolescenta za kasniju bračnu odluku i zdravu funkciju bračnog odnosa, tako ga i nepobedena sumnjičavost i buntovnost onesposobljavaju da kasnije na sebi ponese odgovornost bavljenja društvenim odgovornostima (jer ne može da zrelo trpi nepravdu, bez gneva i bez pristrasnosti).

FAZA DONOŠENJA ODLUKA

Do ove faze razvoja roditelji su donosili odluke umesto adolescenta, a sada je vreme da adolescent završi svoju adolescenciju i postane zreo čovek tako što će odgovornost za sve važne životne odluke preuzeti na sebe samog. Prethodni adolescentni razvitak doneo mu je mnoštvo interesovanja i mnoštvo sposobno-

sti, a takođe ponudio mu je i predstave o životnim vrednostima, ciljevima i idealima, na osnovu kojih on sada donosi odluku da napravi svoj sopstveni izbor. Završetak adolescencije zahteva od adolescenta da donese konačne odluke za budući život, da odluči koji će biti smisao njegovog življenja i da odbaci stremljenja koja bi ga u tome mogla omesti. Zadržavanje na samoj fazi odlučivanja se manifestuje kroz potrebu da se stalno donose nove odluke (radikalizam i isključivost), da se stresne situacije rešavaju kroz nove principijelne odluke, umesto kroz trezveno preispitivanje realnih životnih potreba i adekvatno fleksibilno ponašanje.

Ukoliko prethodne faze razvoja nisu prebrođene ispravno, one adolescenta onesposobljavaju da donese zrele odluke da živi za druge ljude i za čovečanstvo. Na primer, ako osoba ostane u svom razvoju zadržana na fazi socijalnog istraživanja tj. fazi radoznalosti tipičnoj za školsko doba, tada joj neutoljiva radoznalost ne može dati sigurnost da donese i jednu važnu životnu odluku (na primer, bračnu odluku).

Isto važi i za razvojne faze adolescencije. Nepobedena sklonost da zloupotrebljava čulne doživljaje navešće osobu da svoj smisao života utemelji na hedonističkom odnosu prema drugim ljudima, dok će je nepobedena sumnjičavost i buntovnost nvesti da smisao života utemelji na strahu, mržnji ili osveti prema drugima. Otuda brak često ostaje brak samo na papiru, a ideali življenja za opšte dobro samo prazne fraze, bez svog unutrašnjeg sadržaja.

FAZA RAZVOJA PRIJATELJSTVA I BRAČNOG ODNOSA

Za razliku od perioda pre puberteta, kada je kao dete osoba bila okrenuta ka sebi samoj i družila se uglavnom sa decom istog pola, pubertetski razvoj je usmerio osobu ka drugim ljudima, posebno ka suprotnom polu i tako je naveo da formira socijalan odnos sa osobama sa kojima je bliska.

Fiksacija na odnosu samo sa bliskim osobama rezultuje formiranjem plemenske svesti gde se ljudi dele na svoje (pripadnike svoga klana, plemena, nacije, vere, partije) i na one druge prema kojima se gaji odnos nepoverenja, straha i možda čak mržnje. Emotivna i seksualna nesazrelost ličnosti rezultuje nezainteresovanošću osobe za življenje za drugu osobu (bračnog saputnika

i porodicu) ili zloupotrebom partnera ukoliko se emotivni i seksualni odnos sa njime koristi za satisfakciju unutrašnjeg nezadovoljstva.

FAZA LJUBAVI PREMA ČOVEČANSTVU

Za razliku od prethodne faze razvoja kada je čovek usmeren samo ka osobama sa kojima je blizak, oko tridesete godine on postaje psihofizički sposoban da na sebe preuzme odgovornost za potrebe šire društvene zajednice, pokrenut ljubavlju prema čovečanstvu. Ukoliko je osoba zadržana u svojoj nesazrelosti ličnosti na prethodnoj fazi razvoja, ona nije sposobna da se objektivnošću i pravičnim rasuđivanjem uzdigne iznad uskogrupe plemenske (stranačke, nacionalne, verske, ...) subjektivnosti. Ukoliko nije zrelo izgradila sebe u fazi identiteta, neće moći ni da se bavi društvenim pitanjima sa neophodnom krotošću i poniznošću u susretu sa socijalnom nepravdom ili će zato jednostavno biti nezainteresovana za društvena pitanja i dobrobit čitavog čovečanstva. Dok se zapadna civilizacija držala prosvetiteljstva, mnoštvo ljudi je u sazrevanju ličnosti dostizalo ovu najvišu fazu razvitka svoje ličnosti koja se tada manifestovala kroz ljubav prema čovečanstvu.

FAZA STAROSTI I PREISPITIVANJA

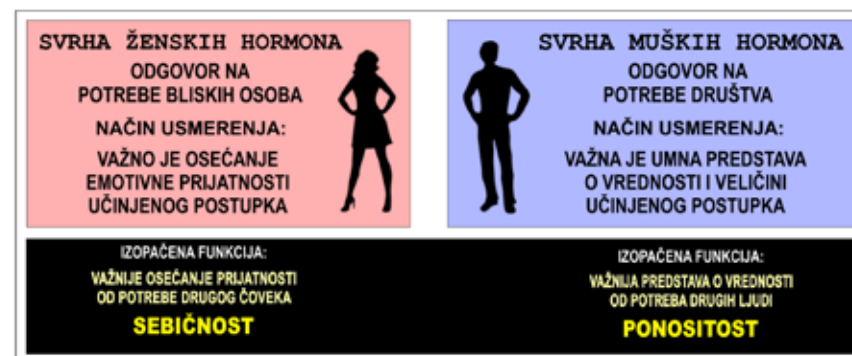
Za razliku od mladih ljudi, čija se neodraslost ličnosti najčešće manifestuje kroz radikalne odluke i akcije (poznata je fraza "Mladost - ludost"), kod ljudi u poznim godinama postoji sklonost ka ravnodušnosti i konzervativizmu u odlukama i akcijama. Smanjenje hormonalne aktivnosti, što je odlika ljudi u poznim godinama, rezultuje smanjenjem polnih sposobnosti i polnih interesovanja. Ukoliko je funkcija polnih sposobnosti bila nesazrela, osećanje krivice zbog njihove zloupotrebe sada izaziva prevagu nad osećajem užitka. Potreba za uživanjem u čistoti savesti postaje dominantna naspram uživanja u užitku, što dovodi do potiskivanja nesazrelih motiva, njihove projekcije drugima (posebno ekstravertnim i mlađim osobama) i zatim njihovog lažnog moralnog osuđivanja. Svođenje životnih bilansa može osobu dovesti u depresiju, ukoliko je njen smisao života bio sebičan, jer se suočava sa činjenicom da će uskoro sve izgubiti, za razliku od

nesebičnog smisla življenja, kada vidi smisao života u onome što je učinila za druge ljude, a što će ostati uprkos njenoj smrti.

Pored zloupotrebe različitih razvojnih sposobnosti, ljudi se razlikuju između sebe i po zloupotrebi polnih i adaptivnih sposobnosti:

ZLOUPOTREBA POLNIH SPOSOBNOSTI

Različite polove odlikuju različite sposobnosti koje svakom polu daju mesto pod suncem, jer ga osposobljavaju da odgovori na različite potrebe života. Pored genitalnih sposobnosti, koje svojom zloupotrebom prestaju da budu oruđe izražavanja ljubavi i postaju same sebi cilj, u polne sposobnosti spadaju i druge negenitalne polne posebnosti koje prepoznajemo kao različite između muškog i ženskog pola. Žena je svojom emotivnošću usmerena na potrebe osoba sa kojima je emotivno bliska, dok je muškarac, potrebom da se bavi delima koja su od vrednosti i značaja, usmeren da se bavi potrebama šire društvene zajednice i čitavog čovečanstva. No, i te polne sposobnosti mogu postati objekat zloupotrebe.

Ako nam je važnija emocija ljubavi koju nam neka osoba izaziva od potreba same te osobe, onda se to izopačenje zove sebičnost. Ako nam je važnija predstava o vrednosti dela nego ljudi radi kojih ta potreba za vrednošću dela postoji, onda se to izopačenje zove ponositost. Isto tako, ženska zavisnost od psihofizičkog autoriteta muškarca može da se izopači u slepu odanost muškarcu i da kod nje formira autoritarnu ličnost, dok psihofizič-

ke sposobnosti koje muškarcu daju moć, mogu postati same sebi cilj i tako se izopačiti u želju za moć i nasilništvo. Muška nezavisnost može postati sama sebi cilj i tako se izopačiti u oholost. Kako u opasnosti ženska osoba prirodno treba da oseća strah i da beži sa decem što dalje od opasnosti, a muškarac da oseća gnev i kreće u eliminaciju izvora opasnosti, razlika u reakciji može usled nesazrelosti ličnosti da pretvori emociju straha u strašljivost i kukavičluk, a osećanje gneva u gnevljivost i mržnju. Kukavičluk oduzima snagu za borbu onda kada je potrebno boriti se, dok gnevljivost izaziva sukobe tamo gde bi trebalo smirivati duh sukoba. Utvrđeno je da višak muških hormona izaziva sklonost ka agresivnosti, dok višak ženskih hormona izaziva sentimentalnu emotivnost. Kako svaki pol odlikuju oba polna hormona (i muški i ženski) ali u različitoj meri, treba imati na umu da se njihovi nivoi i međusobni odnosi razlikuju između različitih ljudskih rasa, pa se zato zbog višeg nivoa ženskih hormona i sami muškarci mogu ponašati po prethodno navedenim atributima na ženski način, kao što se i žene mogu ponašati nalik muškarcima ukoliko imaju viši nivo muških hormona. No, sazrevanje ličnosti rezultuje time da čovekovo ponašanje postaje svrhovit odgovor na realne potrebe života, umesto da bude odgovor na unutrašnje psihičke posebnosti. Jaka svest o potrebi života dovodi do fleksibilne promene hormonalne aktivnosti, tako da se ona prilagođava realnim potrebama života i aktivira one sposobnosti koje su adekvatan odgovor na te potrebe.

ZLOUPOTREBA ADAPTIVNIH SPOSOBNOSTI

Različiti klimatski uslovi zahtevali su da se čovek različitim psihofizičkim sposobnostima prilagodi opstanku u različitim uslovima življenja. Topla klima sa obiljem vegetacije i životinja, koja omogućava opstanak čoveku lovcu, zahteva kod njega razvijene lovačke i uopšte muške sposobnosti (borben duh, hitrinu, sposobnost brzog trčanja, veću mišićnu masu), koje se mogu izopačiti u grubost i surovost, brzopletost i nepromišljenost, avanturizam koji je sam sebi cilj, itd. Tiroidni hormoni koji gorštacima (dinarski tip) ubrzavaju metabolizam i zagrevaju organizam u periodima hladnoće, daju energiju i sposobnost čoveku u trenucima fizičke borbe, pa mogu svoju funkciju lako da

	ATLANTSKI MEDITE- RANCI	VODA SPOSOBNOST PLANIRANJA I MOĆ UTKALJA VIŠAK HORMONA RASA	VIŠI NIVO TESTOSTERONA KOD MUŠKOG I ŽENSKOG POLA	Želja za moć, sklonost ka nasilju i emotivna hladnoća
	DINARCI	STOČAR GORŠTAK, IZRAŽENA PLANIRANJA LIČNOSTI VIŠAK TIREOIDNIH HORMONA	VIŠAK TIREOIDNIH HORMONA	Gordost, uvredljivost, gnevljivost i plahovitost
	KROMA- NJONCI, AFRIČKI CRNCI	LOVAC DOMINANTNA DEŠNA I MOZDANA HEMISFERA	DOMINANTNA DEŠNA I MOZDANA HEMISFERA	Brzopletost, grubost, avanturizam i sklonost ka nasilju
	SEMITI	ZANATLJA, TRGOVAC VISOK NIVO OBA POLNA HORMONA PROLONGIRAN PUBERTET	PROLONGIRAN PUBERTET	Telesnost, sumnjičavost, buntovnost, isključivost i pokvarenost
	ZAPADNI, ISTOČNI MEDITERANCI	RATAR, RIBOLOVAC IZRAŽENI ATRIBUTI IMAGINACIJE PREDŠKOLSKOG DOBA, SKLONOST KA UMETNOSTI	IZRAŽENI ATRIBUTI IMAGINACIJE PREDŠKOLSKOG DOBA, SKLONOST KA UMETNOSTI	Sujetni strah od gubitka odobravanja sredine
	BALTIDI ŽUTA RASA	RATAR, SKUPLJAČ PLODOVA VIŠAK ŽENSKIH HORMONA	RATAR, SKUPLJAČ PLODOVA VIŠAK ŽENSKIH HORMONA	Sebičnost, emotivna labilnost, posezivnost i kukavičluk
	ALPIDI	RATAR, SKUPLJAČ PLODOVA MANJAK OBA POLNA HORMONA	RATAR, SKUPLJAČ PLODOVA MANJAK OBA POLNA HORMONA	Pragmatizam, autoritarnost, škrtoš, slepo držanje pravila i lažno moralno osušivanje
	NORDIDI	RATAR, INTELEKTUALAC VISOK NIVO TAMUŠNIH HORMONA PROLONGIRANO ŠKOLSKO DOBA	RATAR, INTELEKTUALAC VISOK NIVO TAMUŠNIH HORMONA PROLONGIRANO ŠKOLSKO DOBA	Egocentričnost, nailivnost, neodlučnost i seksualna pervverznost

IZOPAČAVANJE ADAPTIVNIH, POLNIH I RAZVOJNIH SPOSOBNOSTI
U RAZLIČITE KARAKTERNE SLABOSTI RAZLIČITIH ANTROPOLOŠKIH TIPOVA LJUDI

izopače u izraženu neobuzdanu plahovitost kod osoba koje nisu razvile svoju moć samosavlađivanja. Tamo gde potrebe opstanaka zahtevaju viši nivo muških hormona (afrički crnci i kromanjonci, dinarci, atlantski mediteranci), može se javiti izopačenje funkcije muških sposobnosti kroz izraženu ponositost i sujetu, i samim tim kroz njihov produkt – plemensku svest i plemenske odnose. Hladna polarna klima zahteva viši nivo ženskih hormona, pa se izopačena funkcija ženskih sposobnosti može otkriti kroz sebični sentiment, kukavičluk i slepu odanost autoritetima (autoritarnost). Adaptivna potreba za pravljjenjem zaliha za periode mraza (odlika žute rase; u Evropi alpida i baltida) može da se izopači u izraženu posesivnost, škrtost i nepotrebno pravljjenje zaliha (skupljanje starih i nepotrebnih stvari). Praktična inteligencija koja daje zanatlijama i trgovcima njihove izražene veštine može lako da se izopači u lukavstvo i pokvarenost. Viši nivo oba polna hormona može dati nekim rasama ljudi (odlika semita) attribute koji su tipični za pubertet i zadržavanja na toj fazi razvoja (telesnost, buntovnost, radikalizam), kao što i nizak nivo oba polna hormona (odlika alpida) može formirati sklonosti tipične za ljude u poznim godinama (formalizam i lažno moralisanje). Dakle, zbog neodraslosti čovekove ličnosti, dešava se i da same adaptivne sposobnosti izgube svoju adaptivnu funkciju i da dobivši funkciju izvora čovekove unutrašnje satisfakcije ugroze opstanak pojedinca pa i cele ljudske zajednice.

NESAZRELA LIČNOST AKTIVIRA I RAZVIJA SPOSOBNOSTI KOJE NISU ODGOVOR NA POTREBE ŽIVOTA VEĆ NA POTREBE NJENOG EGA I ODBRAMBENIH MEHANIZAMA LIČNOSTI

Za razliku od zrele ličnosti koja prepoznaje realne potrebe života i zatim aktivira i razvija one sposobnosti koje su odgovor na te realne potrebe, nesazrela ličnost aktivira i razvija one sposobnosti koje su odgovor na njene unutrašnje potrebe za satisfakcijom, a to su potrebe njenog Ega i odbrambenih mehanizama ličnosti. Hormonalna aktivnost koja nije adekvatna realnim potrebama života, već iracionalnim hirovima čovekovog unutrašnjeg nezadovoljstva, kao i autodestruktivnim mehanizmima njegove nečiste savesti, ugrožava zadovoljenje njegovih realnih potreba a takođe i samo njegovo psihofizičko zdravlje.

KULTURNI UTICAJ I PROSVETITELJSTVO

Zdrav vaspitni uticaj roditelja i okoline može da pomogne čoveku u njegovom odrastanju ličnosti, i taj zdrav uticaj možemo nazvati prosvetujućim uticajem ili prosvetiteljstvom u onom smislu kojem su narodi severne Evrope u vreme novog veka preuzeli na sebe svoje životne odgovornost i proizveli odrastanje ličnosti do njegove najviše faze - življenja za čovečanstvo. No, sam kulturološki uticaj koji poziva ljude na plemenito ponašanje ne mora biti i prosvetujuć.

Pretpostavimo da su tri deteta različitog antropološkog porekla odgajana u istim kulturnim uslovima - istoj porodici, i da su učena plemenitim stremljenjima, na primer, da pomažu starijim osobama u prelaženju preko ulice. Pod uticajem istog kulturološkog faktora sva tri deteta će se naučiti da pomažu starijim osobama u prelaženju preko ulice. Bez obzira na različito genetsko poreklo, ta tri deteta će se ponašati isto, ali iz različitih motiva koji zavise od njihovog različitog nasleđa. Jedno dete će možda činiti dobro delo zato što vidi vrednost u tom činu (iz ponositosti), a ne zato što zaista voli i poštuje stariju osobu. Drugo će se ponašati isto, ali zbog straha nečiste savesti (da bi izbeglo osećanje krivice), umesto iz ljubavi. Treće će takođe pomagati starijim osobama u prelaženju preko ulice, ali zbog prijatnih osećanja koje tada oseća (iz sebičnog sentimenta), a ne zato što mu je zaista stalo do dobra druge osobe. Isti socijalni faktor je u ovom primeru rezultovao istim ponašanjem, ali je pokrenuo različite pokretačke motive kod različite dece u zavisnosti od njihovog nasleđa.

No, zapazimo da u ovom primeru nijedno dete ne čini dobro delo starijoj osobi radi nje same (iz ljubavi), već iz različitih izraza svoje neodrasle ličnosti (ponositosti, krivice i sebičnog sentimenta). Primer je zapravo predstavio decu koja nisu vaspitana, nego koja su dresirana. Pravilno prosvetujuće vaspitanje bi navelo decu da pobede svoje slabosti i da pomognu starijoj osobi iz ljubavi, a ne zbog potrebe za ličnom satisfakcijom. Na žalost, roditelji često dresiraju decu tako što udovoljavaju njihovim slabostima onda kada su im ona poslušna, a osujećuju ih kada su neposlušna, umesto da navedu decu da pobede svoje slabosti u korenu. Vaspitni i kulturni uticaj, ako nije prosvetujuć on oba-

vezno jeste manipulativan. Ako ljudi nisu navedeni da pobede svoje slabosti i da dobra dela čine iz ljubavi, onda će ih činiti iz svojih slabosti jer su preko njih izmanipulisani da ih čine. Pravilnim vaspitanjem roditelj razvija volju svoje dece, dok dresiranjem on ne razvija njihovu volju već slabosti karaktera koje vladaju detinjom voljom, slabosti iz kojih su takva deca svojim roditeljima poslušna.

Roditelji koji su nesazrele ličnosti teško mogu da vaspitavaju decu da postanu sazreli, jer je njima samima preuzimanje odgovornosti na sebe same često toliko neprijatan stres da žele čak i svoju decu da sačuvaju od odrastanja ličnosti kao kakvog izuzetno neprijatnog stresa. Oni misle da je izraz ljubavi prema deci osloboditi ih od životnih odgovornosti, pa ih oslobađaju upravo od onih odgovornosti koje bi jedino mogle da proizvedu zdravo sazrevanje i odrastanje detinje ličnosti.

Prosvetujuća životna filozofija raskrinkava loše motive i tako čuva čoveka da se na njih ne osloni, dok životna filozofija neodrasle ličnosti izgovara te loše motive, proglašava ih ispravnim i pobuđuje ih kao pokretačku snagu.

Možemo zaključiti da različiti spoljni uticaji koji deluju na oblikovanje čovekovog ponašanja, utemeljeni na čovekovoj želji za sticanjem odobravanja sredine ili na strahu od sankcija krivičnog zakona, mogu proizvesti ljubazno i opšteprihvaćeno ponašanje, iako takvo ponašanje zbog prirode svojih pokretačkih motiva ne predstavlja nikakav izraz odrastanja čovekove ličnosti niti njegove zdrave socijalizacije.

Ponekad srećemo ljude koji nas oduševljavaju svojim karakternim vrednostima ili svojim izvanrednim psihičkim i fizičkim veštinama. Međutim, možemo li mi da cenimo njihovu ličnost što su oni takvi, ako oni sami nisu izabrali da budu takvi, već su takvi zato što su sa takvim naklonostima i sposobnostima rođeni ili su im one jakim spoljnim uticajem nametnute?

Svakako da ne možemo da cenimo njihovu ličnost za nešto što oni sami nisu izabrali, već možemo da ih cenimo kao ljude samo za ono što do njih samih stoji. Možemo da cenimo ljudske ličnosti što su u svom karakteru pokazali plemenitost onda kada su ih unutrašnji ili spoljni faktori u tome sputavali, pa njihov karakter

jeste izraz njihovog htenja, a ne prinude genetskih i socijalnih faktora. Zato pojmom razvoja ličnosti nazivamo onaj razvoj koji stoji do same ličnosti, razvoj iza kojeg stoji sama individua svojim htenjem. Taj uzvišeni izbor možemo da cenimo samo ako sam čovek iza njega stoji i istrajava mimo svih pritisaka spoljnih uticaja i nasleđa koji ga u njegovom htenju sputavaju. Izbor radi kojeg čovek nije pokazao spremnost da se žrtvuje i da pretrpi kakvu štetu, nema nikakvu vrednost da bismo mogli da ga cenimo. Ne možemo ceniti čovekovu ličnost za obdarenost fantastičnim darovima ukoliko su ti darovi plod nasleđa ili pritiska roditelja, ali možemo ceniti čovekovu ličnost ukoliko je tim darovima sama pridala uzvišen smisao.

Dakle, kulturni uticaj ne mora biti i prosvetiteljski uticaj, iako može formirati pozitivno kulturno ponašanje, ali tada to kulturno ponašanje ne možemo ceniti jer nije posledica odrastanja ličnosti, već manipulacije slabostima neodraslih ličnosti.